

Operativno strateški značaj sunjskog mostobrana u Domovinskom ratu

Matej Mađarić, Predrag Krapljan¹

Sažetak

Rad analizira operativno strateški značaj sunjskog mostobrana u Domovinskom ratu, s naglaskom na njegovoj ključnoj ulozi u obrani grada Siska i sprječavanju prodora neprijateljskih snaga prema Zagrebu. Sunja, kao jedina neokupirana točka na desnoj obali Save, bila je pod stalnim pritiskom JNA i srpskih paravojskih formacija. Kroz povijesni, geopolitički i vojno-operativni pregled, autor prikazuje kako je obrana Sunje bila od presudnog značaja za stratešku stabilnost Pounja i cjelokupne hrvatske obrane u tom dijelu bojišta. Poseban fokus stavljen je na razvoj bojišnice, značajne borbe, zapovjedne strukture i operaciju Oluja, u kojoj je sunjski mostobran bio polazišna točka za oslobađanje Banovine. Korištenjem relevantne literature, ratnih dokumenata i vojnih analiza, rad doprinosi boljem razumijevanju ključnih obrambenih točaka Domovinskog rata.

Ključne riječi

Sunja, mostobran, Domovinski rat, strategija, Pounje, Banovina, obrana, operacija Oluja

¹ Matej Mađarić, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, matej.madjaric@morh.hr, Predrag Krapljan, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, predrag.krapljan@morh.hr

1. Uvod

Dosadašnja znanstvena literatura o Domovinskom ratu pretežito se fokusira na velika bojišta poput Vukovara, Dubrovnika, Maslenice i Velebita, dok su manja, ali strateški ključna područja poput Sunje uglavnom ostala izvan fokusa sustavne akademske analize. Premda postoje memoarski zapisi i operativni izvještaji sudionika (npr. Bobetko, Brleković, Gajdek), znanstveni pregled koji bi obuhvatio strukturalne, operativne i geostrateške karakteristike sunjskog mostobrana još nije objavljen. Ovaj rad popunjava tu prazninu kroz analitički prikaz razvoja, obrane i značaja Sunje u kontekstu Domovinskog rata.

Metodološki pristup temelji se na analizi primarnih i sekundarnih izvora, uključujući zapovjedne dokumente Hrvatskog državnog arhiva, dnevnike zapovjednika, vojne karte te memoarsku i znanstvenu literaturu. Pristup je kvalitativan i deskriptivno-analitički, s ciljem povezivanja konkretnih operacija s njihovim širim strateškim značenjem.

Sunja, smještena s desne obale Save, povijesno je važno prometno i željezničko čvorište na putu prema Beogradu, Sarajevu i Zagrebu. Tijekom Domovinskog rata imala je ključnu stratešku ulogu jer bi njezino osvajanje omogućilo neprijatelju (JNA i srpskim pobunjenicima) prodor prema Sisku. Značaj sunjskog mostobrana u obrani Hrvatske postao je presudan, a Sunja je stekla operativni značaj zbog intenzivnih borbi u okolnim mjestima poput Gline, Petrinje, Dvora i Novske.

Ovaj rad analizira sunjsko bojište s naglaskom na njegovu operativno strateškom značaju. Prikazat će se geografski položaj Sunje, demografska struktura te povijesni i ratni kontekst. Poseban fokus bit će na vojno-političkim ciljevima neprijatelja i strategiji hrvatskih snaga, uključujući ulogu sunjskog mostobrana u VRO-u *Oluja*. Rad će obuhvatiti analizu početka agresije (srpanj 1991. – Sarajevsko primirje), dolazak snaga UN-a te zaključne operacije.

2. Teorijski okvir

U vojnoj teoriji, mostobran (njem. *Brückenkopf*, engl. *bridgehead*) označava utvrđeni prostor na neprijateljskoj strani rijeke koji se koristi za obranu, zadržavanje protivnika i pripremu daljnjih operacija. Mostobrani su ključne točke stabilnosti i omogućuju manevriranje te operativnu dubinu. U slučaju Sunje, riječ je o jedinstvenom primjeru obrambenog mostobrana koji je služio i kao oslonac za kasnije ofenzivne operacije poput *Oluje*.

Koncept obrambenih crta temelji se na doktrini pozicijskog ratovanja, gdje prirodne prepreke postaju temelj organiziranog otpora. Sunja, smještena uz rijeku Savu, bila je ključna točka za obranu Pounja i pristupa Zagrebu.

3. Povijesna važnost

Prema službenim izvorima općine Sunja, povijest naseljenosti područja seže u pretpovijest, s nalazima keramičkih ostataka naselja Pleće. Rimljani su 30. godine pr. Kr. izgradili ceste koje su povezivale Sisciju (Sisak) sa Sirmiumom (Srijemska Mitrovica) i Salonom (Solin), što je Sunju učinilo važnim prometnim čvorištem (Općina Sunja, n.d.-a). Bez obzira na promjene vlasti, Sunja je zadržala ovu ulogu.

4. Geografski položaj

Općina Sunja nalazi se u središnjem dijelu Sisačko-moslavačke županije, koja graniči s Karlovačkom, Zagrebačkom, Bjelovarsko-bilogorskom, Požeško-slavonskom i Brodsko-posavskom županijom te Bosnom i Hercegovinom. Slika 1 prikazuje položaj općine Sunja u Sisačko-moslavačkoj županiji.

Slika 1. Općina Sunja (Izvor: <https://www.sunja.hr/sunjani.html>)

5. Stanovništvo

Najraniji pokazatelji stanovništva Sunje potječu iz crkvenih zapisa. Prva župa spominje se 1334. godine u selu Greda Sunjska, tada sjedištu župe Zagrebačke nadbiskupije. U 16. stoljeću kralj Ljudevit II. posjede župe daruje grofu Petru Kegleviću, što dovodi do naseljavanja kmetova iz gornje Posavine. U 17. stoljeću dolazi do promjene etničke strukture doseljavanjem Vlaha. Sunja stječe status slobodnog kraljevskog mjesta za vladavine Marije Terezije, čime započinje njezin razvoj kao trgovačkog naselja. (Općina Sunja n.d.-a)

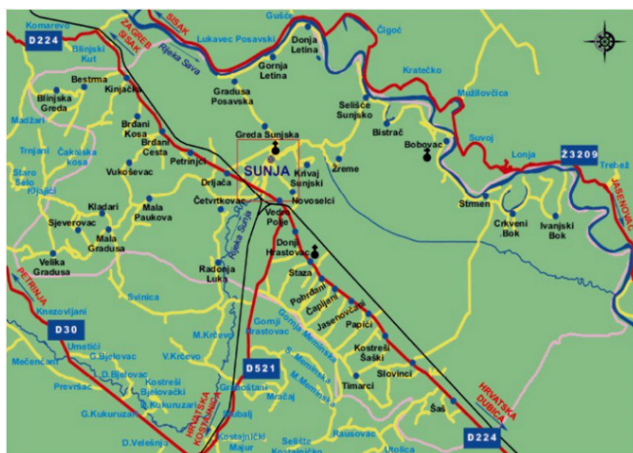
Prema popisu iz 1991., Sunja je imala 2113 stanovnika, od čega 61,75 % Hrvata, 25,36 % Srba, dok su ostale manjinske skupine činile preostali udio. (Službeni vjesnik 2006)

6. Gospodarstvo i promet

Sunja razvija obrazovanje od 1827., a današnja crkva sv. Marije Magdalene dovršena je 1824. godine. Izgradnja željezničke pruge 1881. dodatno jača njezinu trgovačku i administrativnu ulogu. (Općina Sunja n.d.-a)

Danas se Sunja oslanja na poljoprivredu, šumarstvo, lovni i seoski turizam te tradicionalnu baštinu. (Državni zavod za statistiku n.d.-a)

Prometno je povezana državnim cestama i željezničkim pravcima koji spajaju Zagreb, Sisak, Novsku i Bihać, dok rijeka Sava nudi potencijal za daljnji razvoj riječnog prometa. (Općina Sunja n.d.-a) Na Slici 2 je kartografski prikaz općine Sunja.

Slika 2. Područje općine Sunja (Izvor: <https://www.sunja.hr/sunjani.html>)

7. Društveno-politička situacija uoči Domovinskog rata

Težnje za „Velikom Srbijom“ potaknute su još 1844. godine „Načertanijem“, a obnavljaju se krajem 20. stoljeća. S padom Berlinskog zida 1989. dolazi do političkih promjena u Europi, a na prvim višestranačkim izborima u Hrvatskoj pobjeđuje HDZ. (Gajdek n.d.-a)

Srpske pobune eskaliraju 1990. kroz „balvan revoluciju“, a JNA se uključuje u agresiju 1991. s ciljem osvajanja teritorija istočno od crte Virovitica – Karlovac – Karlobag. (Hrvatska enciklopedija 2024)

Srpski plan teritorijalnog proširenja očitovao se u ukidanju autonomije Kosova i Vojvodine te Miloševićевой izjavi o potrebi ujedinjenja svih Srba.

Uljetu 1991. Hrvatska organizira obranu, a bojišta se dijelena istočnoslavonsko, zapadnoslavonsko, banovinsko i druga područja obrane. (Bjelajac i Žunec 2009)

8. Društveno-politička situacija u Sunji

Početkom 1991. u Sunji jačaju aktivnosti SDS-a, a Srbi organiziraju straže i barikade. JNA nadzire naselja, dok hrvatsko stanovništvo priprema obranu. Tijekom 1990. nabavljene su prve automatske puške radi zaštite, a organizirane su seoske straže u ključnim selima. (Gajdek n.d.-a)

U to vrijeme na prostoru Banovine okončavaju se borbe za gradove i mjesta te agresor pod svoj nadzor stavlja hrvatsko Pounje, Glinu, okolna sela Hrvatske Kostajnice i Petrinje. U okruženju od neprijateljskih snaga našla se Hrvatska Kostajnica (lijevo krilo banovinskog bojišta) i Topusko (desno krilo banovinskog bojišta), time se Sunja i sunjsko područje našlo u neprijateljskom okruženju te postalo jedino slobodno područje s desne obale rijeke Save. (Gajdek 2008)

Zapadnoslavonsko bojište uključuje prostor općina Novske, Nove Gradiške, Pakraca, Grubišnog Polja, Daruvara te dio područja općine Virovitice, Slatine, Orahovice i Požege (Slika 3). Napad na Policijsku postaju Pakrac smatra se prvim oružanim sukobom na tom bojištu. Tijekom kolovoza 1991. godine Zbor narodne garde odupirao se 5. korpusu JNA („banjalučki”), čime je otvorena bojišnica u pravom smislu te riječi. (Hrvatska enciklopedija 2024)

Napetosti kulminiraju 1991., kada srpske snage progone Hrvate na Banovini. Hrvatska Kostajnica i Petrinja padaju u rujan, a obrana Sunje postaje ključna. Sisak, Sunja i Komarevo izloženi su stalnim napadima. (Gajdek n.d.-a)

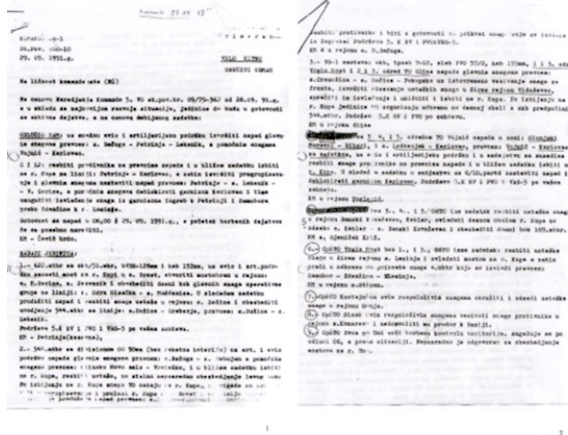
Slika 3. Operativno strateški značaj sunjskog mostobrana u Domovinskom ratu
(Izvor: Stipčić, R., Napokon smo krenuli..., Sveučilišna Tiskarna, 1996.)

9. Vojno-politički ciljevi protivnika (JNA i pobunjeni Srbi) na širem prostoru Sunje

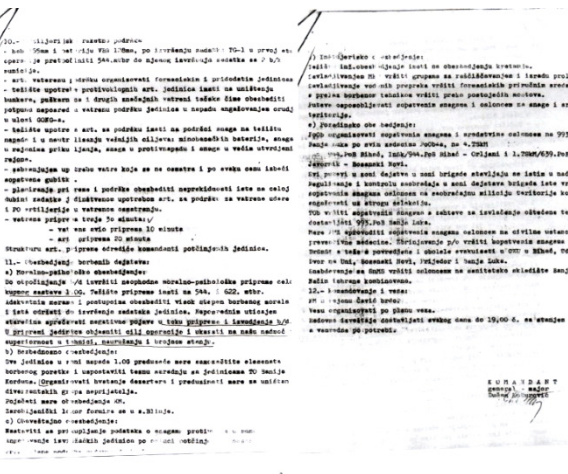
Sredinom ožujka 1990. godine, prema zapovijedi Generalštaba OS SFRJ upućenoj zapovjedništvu 5. vojne oblasti, zapovijeda se da se izrade naputci za borbenu spremnost i korištenje snaga te preuzimanje oružja TO-a ako se dogode neki izvanredni događaji. Sredinom kolovoza 1990. godine izdaje se zapovijed kojom se želi povećati borbena spremnost zbog zaoštavanja društveno-političkih odnosa. Početkom listopada 1990. godine proglasila se srpska autonomija u Hrvatskoj, čime se dodatno zaoštrila političko-sigurnosna situacija. Na sisačko-banovinskom području naoružani muški stanovnici srpske nacionalnosti imaju zadatak da se napadne neko hrvatsko selo na prostoru Gline, ako hrvatski „specijalci“ interveniraju u Glini.

Na prostoru Petrinje je mirnija situacija. Značaj interpretacije medija je velik. Na sjednici skupštine u Vrginmostu odlučeno je o odcjepljenju od Hrvatske. Tijekom srpnja 1991. godine miniraju se hrvatske kuće u Glini, poslije zauzimanja Gline od strane JNA i paravojskih postrojbi, obučavaju se srpski vojnici te su poznati podatci o snazi redarstvenika i Zbora narodne garde u Hrvatskoj Kostajnici. Krajem srpnja 1991. godine započinju oružani sukobi u Strugi, Kozibrodu i Glini te su počinjeni zločini nad hrvatskim redarstvenicima i masakr hrvatskih civila u selu Struga. Prvim otvaranjem vatre prema hrvatskim snagama i napadom na Policijsku postaju Glina 26. 7. 1991. godine se željelo isprovocirati uzvraćanje vatre od hrvatskih snaga. Na taj dan su napadnuta i sela Divuša, Unčani, Struga, Kozibrod. Opis političko-sigurnosne situacije u Hrvatskoj napravljen je 12. kolovoza 1991. u Zagrebu od strane zapovjedništva 5. vojne oblasti. Jugoslavenska narodna armija primjenjuje zaključak Brijunske deklaracije u djelo, tj. nastoji spriječiti prolijevanje krvi i međunacionalne sukobe. Narušavanjem političko-sigurnosne situacije smatra se postojanje paravojskih formacija koje se sve više uvježbavaju i razvijaju, uvoz oružja u RH te ustrojavanje ZNG-a i MUP-a. (Rupić 2007)

Prema izvještaju tzv. SAO Krajine od 1. i 2. rujna 1991. godine područje oko Vrginmosta i sam Vrginmost je pod srpskom kontrolom, u Petrinji se ne događaju promjene situacije te se navodi pripremanje većih akcija, u Hrvatskoj Kostajnici hrvatske snage su dobro utvrđene te otvaraju vatru na teritorij Bosne, srpski cilj je blokirati komunikaciju koja spaja Kostajnicu i Dubicu. Na području Dubice čvrsto se drže hrvatske snage MUP-a. Zapovjedništvo Operativne grupe 1 na 29. rujna 1991. godine odlučuje da će se provesti napadna operacija na Veliku Goricu i Karlovac te na taj način omogućiti srpskim snagama izvlačenje iz blokiranih područja Karlovca, Samobora i Zagreba. (Rupić 2007)

Slika 4. Odluka Komande Operativne grupe 1, prvi dio zapovijedi (Izvor: Hrvatski državni arhiv)

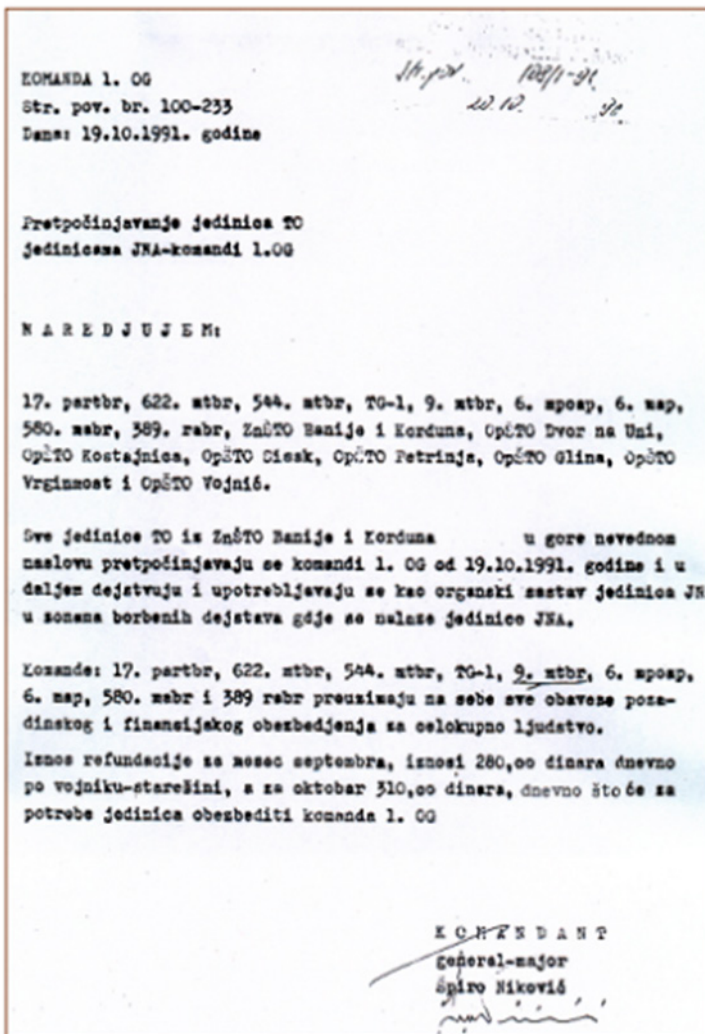
Slika 5. Odluka Komande Operativne grupe 1, drugi dio zapovijedi (Izvor: Hrvatski državni arhiv)

Slika 4 i Slika 5 prikazuju zapovijed Komande OG-1; zadaće koje se moraju postići su osvajanje područja do rijeke Kupe na pravcu Petrinja – Karlovac, a zatim grupiranje snaga te provedba napada na glavnom napadnom pravcu Sisak – Lekenik – Velika Gorica.

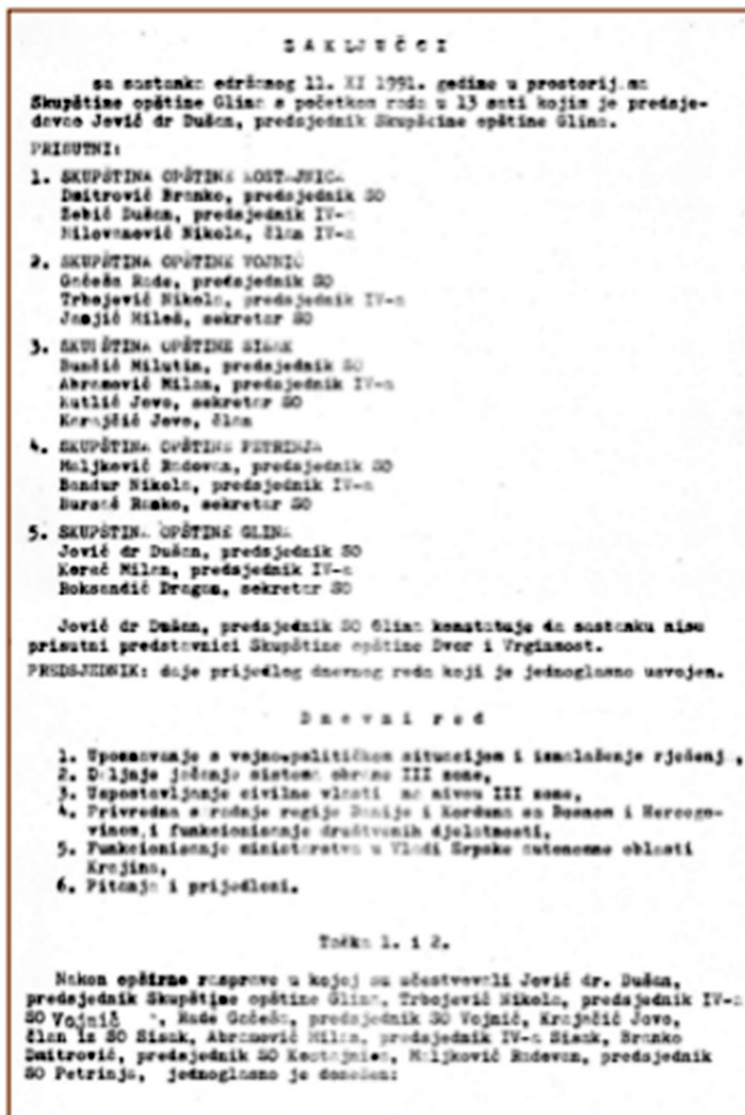
Štab 2. i 3. operativne zone za Baniju i Kordun 8. listopada 1991. godine zapovijeda da se nakon što se izbije do desne obale rijeke Kupe, cilj postaje prelazak u obranu i utvrđivanje položaja dostignute crte te postizanje spremnosti za prihvaćanje snaga JNA s prostora Zagreba, Jastrebarskog i Samobora. (Rupić 2007)

Sredinom listopada 1991. godine donosi se zapovijed kojom se sve vojne formacije TO-a Banije i Korduna podređuju zapovjedništvu 1. operativne grupe. Također se spominje i da sve novčane izdatke preuzima na sebe zapovjedništvo 1. operativne grupe (Slika 6).

Na sastanku koji se održao 11. studenoga 1991. godine u Glini raspravlja se o vojno-političkoj situaciji te pronalaženju rješenja, učvršćivanju obrane te formiranju zajedničke vlasti u zoni koja obuhvaća Kostajnicu, Vojnić, Sisak, Petrinju i Glinu. Također, diskutira se i o suradnji Banovine i Korduna sa BiH (Slika 7).

Slika 6. Zapovijed 1. OG (Izvor: Gajdek, neobjavljena knjiga)

Slika 7. Zaključci sa sastanka 11. studenog 1991. godine u Glini
(Izvor: Gajdek, neobjavljena knjiga)

10. Operativno strateški značaj sunjskog mostobrana

Sunjski mostobran povezuje banovinsko i zapadnoslavonsko bojište te čini lijevo krilo obrane Siska. Nakon pada Hrvatske Kostajnice i Topuskog, Sunja ostaje jedino slobodno područje s desne obale Save. (Gajdek 2008)

Na zapadnoslavonskom bojištu prvi sukobi započinju napadom na Pakrac. U kolovozu 1991. ZNG se suprotstavlja 5. korpusu JNA, čime otvara ključnu crtu bojišnice. (Hrvatska enciklopedija 2024)

Slika 8. Privremeno okupirano područje s glavnim smjerovima napada JNA i pobunjenika (Autor: brg Predrag Krapljan)

Slika 8 prikazuje okupirano područje krajem 1991. godine te položaj Sunje s obzirom na okolno područje. Sunja je predstavljala jedino mjesto s desne obale rijeke Save na potezu Sisak – Jasenovac (i nizvodnije) koje nije bilo okupirano.

Polovicom rujna 1991. godine hrvatske snage blokiraju vojarne i ostale komplekse JNA. JNA nakon blokade vojarni nastoji provesti strategijsku ofenzivu usmjerenu na Republiku Hrvatsku. (Marijan 2008)

Oružjem zaplijenjenim u blokadi vojarni oprema se Hrvatska vojska i naposljetku brani se Hrvatska. Također, oružje se koristilo za učvršćivanje obrane Zagreba, koja se protezala uz rijeku Kupu, tj. pravac Karlovac – Sisak, te uz rijeku Savu, tj. pravac Sunja – Novska i dalje do Nove Gradiške. (Gajdek 2008)

Slika 9. Područje odgovornosti sunjskog zapovjedništva
(Autor: brg Predrag Krapljan)

Slika 9 prikazuje sunjski mostobran, koji se nalazi uz desnu obalu rijeke Save i predstavlja crtu obrane od srpskih pobunjenika iz okolnih sela. Crta obrane sunjskog mostobrana proteže se ispred sela Gradusa Posavska kao desnog krila obrane Sunje, zatim ispred sela Greda, pa je središnji i najistureniji dio crte obrane Sunje kod željezničke stanice; prema lijevom krilu crta ide kroz sela Krivaj Sunjski, Žreme, Selište, Bistrač te krajnje točke lijevog krila sunjskog mostobrana sela Bobovac.

Željeznička pruga Sunja – Bosanski Novi minirana je 1. srpnja 1991. od strane srpskih pobunjenika, čime je izolirano područje Pounja i pripremljen teren za daljnje vojne akcije uz potporu JNA. Istodobno, cesta Sisak – Hrvatska Kostajnica (preko Blinje i Bjelnika) bila je pod nadzorom tzv. Milicije SAO Krajine, što je ugrozilo sigurnost prometa. (Gajdek 2008)

Janko Bobetko ističe stratešku važnost sela Pola, Komarevo i Klobučak, čijom kontrolom neprijatelj drži „ključeve grada Siska”. Komarevo, smješteno na uzvisini, omogućavalo bi nadzor nad ključnim gospodarskim objektima – JANAF-om, Termoelektranom, Željezom i Rafinerijom. Pad Sunje i Komareva značio bi opkoljavanje Siska i otvaranje puta prema Zagrebu, koji bi bio ugrožen topništvom. (Gajdek 2008)

S obzirom na očekivani pritisak neprijatelja, ključni obrambeni položaji postavljeni su kod Komareva, Klobučaka i Sunje. Sunja je imala stratešku ulogu zbog željezničke pruge koja povezuje Bihać i Beograd. Njezinim padom ugrozila bi se obrana Pounja, dok bi zauzimanje policijske i željezničke postaje omogućilo daljnje neprijateljsko napredovanje. PU sisačko-moslavačka stoga je pojačala obranu i osigurala ključne točke. (Bobetko 1997)

U kolovozu 1991. uspostavljen je skelni prijevoz na Savi kod Kratečka, jedina veza Sunje s ostatkom Hrvatske, jer su agresorske snage blokirale cestu Sisak – Sunja (Gajdek 2008) [8]. Prema Međimorčevim riječima, pad Sunje značio bi i pad Zagreba. Cilj agresora bio je ovladavanje željezničkim raskrižjem u Sunji, čime bi spojili Beograd i Knin. Sunja je postala ključna strateška točka zbog svoje prometne važnosti, dok je vlak s pšenicom na željezničkoj postaji služio kao obrambena barijera. (Međimorec 2004)

Ovim je Sunja postala jedina slobodna enklava na desnoj obali Save, a njezino zauzimanje omogućilo bi agresoru spajanje okupiranih područja i ostvarenje strateških ciljeva.

Krajem kolovoza 1991. godine, vojno-operativna zapovjedništva JA zapovijedaju povećanje topničkih napada na Komarevo i Sunju zbog važnosti njihovih strateških i inferiornijih položaja. Zapovjedništvo JA s tih prostora prognoziralo je otvaranje istočne strane napada na Sisak kao rezultat napredovanja ostalih snaga JA koje bi napredovale iz smjera Okučani – Jasenovac – Novska – Sisak. (Gajdek 2008)

Slika 10. Crta razdvajanja u prosincu 1991. godine (Autor: pr Matej Mađarić)

Sunja se nalazi s desne obale rijeke Save, nizvodno od grada Siska. Sunja i okolna sela s većinskim hrvatskim stanovništvom čine sunjski mostobran. Sunjski mostobran u prosincu 1991. godine i tijekom cijelog Domovinskog rata nalazio se u okruženju agresora (srpskih pobunjenika i JNA). Neokupirano područje su sela Gradusa Posavska, Greda Sunjska, mjesto Sunja, Krivaj Sunjski, *Žreme*, Gornja Letina, Donja Letina, Selište, Bistrač i Bobovac. Jasno prikazan položaj Sunje s obzirom na neprijateljske snage (Slika 10) uvjetovan je neprijateljskom snagom i prethodnim napadima na gradove Hrvatsku Kostajnicu, Hrvatsku Dubicu, Petrinju, Dvor i ostale.

Neprijateljske snage okružile su Sunju s tri strane, dok je jedina veza s ostatkom Hrvatske bila skela preko Save. Sunja je činila lijevo krilo obrane Siska, a njezin pad omogućio bi agresoru prodor u grad i zauzimanje ključnih industrijskih pogona. Također, otvorio bi se prostor za obuhvatne napade s područja Gline, Petrinje i lijeve obale Save. Posebna važnost Sunje istaknuta je nakon pada Bosanskog Broda u listopadu 1992., kada je postala jedina slobodna točka na desnoj obali Save na pravcu Sisak – Orašje. (Puljizević n.d.)

Geostrateški položaj Banovine bio je ključan jer je povezivao Savu, Unu, Alpe i Balkanski poluotok s Jadranom. Time je bio izravan put prema Zagrebu, čije bi zauzimanje od strane agresora imalo dalekosežne posljedice za obranu Hrvatske. (Gajdek 2008)

Napad pobunjenih Srba na Banovini započeo je 26. lipnja 1991. napadom na policijsku postaju Glina, a krajnji cilj bio je osvajanje Siska. Do rujna 1991. neprijatelj je probio obranu Hrvatske Kostajnice, Dubice i Petrinje, čime je ugrozio cijelu regiju. Ključni ciljevi bili su osvajanje Sunje i ovladavanje desnom obalom Save te uništenje hrvatskih snaga kod Farkašića. (Hodalj 1999)

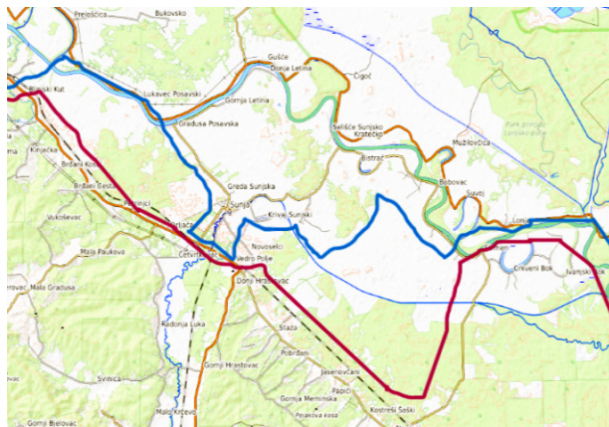
Crta obrane Banovine protezala se od Sunje do Komareva, Mošćenice i rijeke Kupe, a obuhvaćala je 156 kilometara neposredno ispred Siska. U vojnoj dokumentaciji Srpske vojske Krajine naglašeno je da je cilj borbe razgraničenje s Hrvatskom, pri čemu je planirano „čišćenje” područja Kostajnice, Topuskog, Petrinje, Gospića i Slunja te prodor na crtu Sisak – Karlovac – Ogulin – Gospić. (Sekulić 2000)

Napad na Sunju počeo je 27. srpnja 1991. minobacačkom paljbom iz sela Drljače i Četrvkovac, a mete su bile policijska postaja i željeznički kolodvor. Obrambena crta uključivala je Gradusu Posavsku, Gredu Sunjsku, Sunju i okolna sela, a branilo ju je oko 300 vojnika pod zapovjedništvom Žarka Peše. (Gajdek n.d.-a)

Prva crta sunjske bojišnice obuhvaća prostor desne obale rijeke Save od sela Gradusa Posavska pa nizvodno do sela Bobovac. Najistureniji dio bojišnice u pravcu Hrvatske Kostajnice, koja se nalazi južno od mjesta Sunje, jest uza sam željeznički kolodvor (Slika 11). Najistureniji dio obrane obuhvaćao je prostor od „Leteće tvrđave” kao lijevog krila i „Hotela Propuh” kao desnog krila. Sunjski mostobran tijekom Domovinskog rata postao je mjesto mnogih borbi. Gledajući kartu, u pravcu sjeverozapada nalazi se grad Sisak, tj. sela Komarevo i Blinjski Kut, o kojima će poslije biti riječ. Najčešće, borbe su se vodile na potezu „Leteća tvrđava” – „Hotel Propuh” na kojem su crtu razdvajanja činili vagoni prepuni žita. Sunjski mostobran opstao je unatoč svojoj maloj dubini obrane.

Minobacačkim napadom 5. kolovoza 1991. iz pravca sela Drljače granatiran je centar Sunje, dok su učestali napadi dolazili s padina pod neprijateljskim nadzorom u selu Četvrtkovac. Srpske snage 9. kolovoza napale su sunjski mostobran iz smjera Drljače i Četvrtkovca, koristeći minobacače i snajpere. (Gajdek n.d.-a)

Početnu fazu obrane Sunje obilježila je loša organizacija i manjak naoružanja. Krajem srpnja 1991. formirana je diverzantska grupa od 13 pripadnika, čiji je zadatak bio destabilizacija neprijatelja na njegovu teritoriju. (Puljizević n.d.-a)

Slika 11. Sunjski mostobran i crta razdvajanja
(Autor: pr Matej Mađarić)

Uočena je povezanost JNA i srpskih pobunjenika pa su hrvatski branitelji, pod zapovjedništvom Žarka Peše, ojačali bunkere i rovove. (Gajdek n.d.-a)

Prva ofenzivna akcija uključivala je pokušaj deblokade prometnice Sisak – Sunja. Više postrojbi napadalo je u različitim pravcima, no zbog loše koordinacije nisu ostvareni ciljevi. Poginulo je pet pripadnika Gromova: Ivica Hrnčević, Ivan Devčić, Osman Mutagić, Žan Marot i Alan Glavan, dok je 17 ranjeno. (Puljizević n.d.-a)

Obrana Sunje ključan je preokret doživjela 3. rujna 1991., kada zapovjedništvo preuzima Slobodan Praljak, pod čijim se vodstvom obrana stabilizirala unatoč sve jačim napadima. Najteži napad dogodio se 30. listopada 1991.,

kada je ispaljeno nekoliko tisuća granata, a neprijatelj je nakratko zauzeo Željeznički kolodvor, no hrvatske snage ubrzo su ga vratile. (Puljizević n.d.)

Prema Dnevniku Žarka Peše, frontalni napad na sunjski mostobran trajao je od 30. listopada do 2. studenog 1991., kada je palo 1700 projektila. (Brleković 2009)

Neprijatelj je probio obranu, ali je protunapadom hrvatskih snaga, uz potporu topništva i samohotki, vraćena prvotna crta. Pod Praljkovim vodstvom obrana je dodatno ojačana, a do kraja 1991. postignuta je visoka razina organizacije, koja se održala do kraja rata. Unatoč stalnim napadima, Sunja je ostala neosvojiva, a najžešće borbe vodile su se oko Željezničkog kolodvora. Minobacački napad 27. srpnja 1991. označio je početak borbi, koje su trajale kroz cijeli Domovinski rat. (Puljizević n.d.-a)

11. Početna faza pobune i agresije (srpanj 1991. – Sarajevsko primirje)

Minobacačkim napadom na Sunju 27. srpnja 1991. započela je pobuna lokalnog srpskog stanovništva, uz potporu JNA, koja je nastojala uključiti Sunju u srpske autonomne oblasti. (Gajdek 2008)

Prema Dnevniku Žarka Peše, napad na Sunju bio je dio operacije „Žaoka“, usmjerene na Banovinu. Dva dana prije, srpsko stanovništvo je obaviješteno o planiranom egzodusu. (Brleković 2009)

U studenom 1991. formiran je 82. samostalni sunjski bataljun, koji su činili branitelji mostobrana, uključujući mještane i dragovoljce iz više krajeva Hrvatske (Gajdek 2008) [8]. Dolaskom Žarka Peše, a poslije i Slobodana Praljka, obrana Sunje značajno se poboljšala u vojnoj organizaciji, sanitetskoj i logističkoj funkcionalnosti. (Gajdek n.d.-a)

12. Operacija Oluja

Budući da snage UN-a nisu jamčile povrat okupiranog teritorija, načelnik Glavnog stožera HV-a Janko Bobetko izdao je Direktivu „Oluja – 1“ s ciljem oslobađanja Banovine i izlaska na granicu s BiH. Iste su direktive obuhvaćale i Karlovac, Gospić te Split. (Bobetko 1997)

Dva sata prije početka napada, zapovjednik Ivan Basarac obaviješten je da na glavnom pravcu Sunja – Kostajnica – Dvor neće biti 81. gardijska bojna, niti bojne sisačkih specijalaca na pomoćnom pravcu. Nositelj operacije postala je 17. domobranska pukovnija, dok je 12. domobranska zamijenila specijalce. (Gajdek 2008)

Na sisačkom se bojištu prije početka provedbe operacije *Oluja* nalazi 2. gardijska brigada Gromovi, 12. domobranska pukovnija, 57. brigada Marijan Celjak, 101. brigada HV-a, 103. brigada HV-a, 145. brigada HV-a, 151. gardijska brigada te 125. domobranska pukovnija. Nasuprot hrvatskim snagama bili su pripadnici 49. banijskog korpusa (Slika 12).

Slika 12. Dio karte *Oluje* s početnim položajima postrojbi HV-a iz ZP-a Zagreb (Autor: brg Predrag Krapljan)

13. VRO *Oluja* - sunjski mostobran

VRO *Oluja* započela je 4. kolovoza 1995. topničkom pripremom, nakon koje su snage 17. domobranske pukovnije, uz potporu tenkova i brigada HV-a, krenule u napad prema Hrvatskoj Kostajnici. Zbog snažnih neprijateljskih utvrda, hrvatske snage povukle su se na početne položaje prvog dana operacije. (Gajdek n.d.-a)

Nakon reorganizacije 5. kolovoza, oslobođeni su Strmen i dijelovi komunikacije Strmen – Slovinci, a 6. kolovoza Slovinci i Vedro Polje. Istog dana, 17. domobranska pukovnija spojila se s 125. brigadom HV-a u Šašu, stvarajući uvjete za napredovanje prema Hrvatskoj Kostajnici i Dvoru. Navečer 6. kolovoza oslobođena je Hrvatska Kostajnica, dok su se na sunjskom području provodili pretresi sela radi osiguranja teritorija. Napad na Dvor započeo je 7. kolovoza. Zbog dogovora o predaji 21. korpusa tzv. SVK-a, hrvatske snage privremeno su se povukle iz središta Dvora, no neprijatelj je to iskoristio za noćni protunapad. U protunapadu 8. kolovoza, 2. bojna 17. domobranske pukovnije ušla je u zasjedu i izgubila devet pripadnika. U 13:30 sati Dvor je oslobođen, a 11. kolovoza hrvatske snage spojile su se s Armijom BiH, čime je završeno oslobađanje Banovine. (Gajdek n.d.-a)

Sunjski mostobran bio je ključno ishodište operacije, omogućujući prve napadne akcije na utvrđene neprijateljske položaje te uspješno oslobađanje sunjsko-unskog pravca.

Slika 13. Sunjski mostobran kao ishodište *Oluje*
(Izvor: Gajdek, neobjavljena knjiga)

Slika 13 prikazuje napredovanje hrvatskih snaga u operaciji *Oluja* na širem području Sunje. Napredovanje uključuje kretanje postrojbi od sunjskog mostobrana, kao ishodišta operacije, do uništavanja četničkih uporišta u široj okolici i oslobodjenja okupiranog područja, zatim kretanje i oslobađanje u pravcu Hrvatske Kostajnice pa sve do Dvora i dalje (Stanić Polje).

Zaključak

Zaključno, sunjski mostobran predstavlja rijedak primjer obrambene točke koja objedinjuje lokalnu inicijativu, nacionalni interes i stratešku vrijednost. Na lokalnoj razini, riječ je o obrani zajednice suočene s višestrukom nadmoći. Na nacionalnoj, Sunja je predstavljala ključnu točku otpora na prilazu Sisku, štiteći strateške energetske i prometne kapacitete Hrvatske. Na strateškoj razini, njezino očuvanje onemogućilo je neprijatelju stvaranje kontinuiteta okupiranog teritorija duž Save i prodor prema Zagrebu, čime je zaustavljen ključni segment velikosrpske vojne doktrine. Zbog toga Sunja zaslužuje trajno mjesto u analizama hrvatske vojne strategije, ali i u znanstvenom proučavanju Domovinskog rata.

Sunjski mostobran predstavlja neosvojivu tvrđavu na jedinom neokupiranom području desne obale rijeke Save nizvodno od Siska do Bosanskog Broda. Područje mostobrana bilo je okruženo selima s većinskim srpskim stanovništvom, a ta sela većinom su se nalazila na višoj nadmorskoj visini, zbog koje su imala dominantne položaje nad obranom Sunje. Sunjski mostobran činila su sela s većinskim hrvatskim stanovništvom. Desno krilo obrane predstavljala su sela Gradusa Posavska i Greda Sunjska, središnji i najistureniji dio Željeznički kolodvor Sunja, a lijevo krilo Krivaj Sunjski, Žreme, Selište, Bistrač i Bobovac. Operativno strateški značaj sunjskog mostobrana u Domovinskom ratu podrazumijeva potencijalno osvajanje Sunje od strane srpskih pobunjenika i JNA tijekom Domovinskog rata. Sunjski mostobran bio je vrlo značajan zbog potencijalnih mogućnosti koje bi uslijedile njegovim padom. Padom sunjskog mostobrana lijevo krilo obrane grada Siska bi nestalo, a time bi neprijatelj ovladao područjem desne obale rijeke nizvodno od Siska i imao mogućnost prelaska Save. Padom Sunje neprijatelju je dana mogućnost ulaska u Sisak te potencijalno spajanje sa snagama glinsko-petrinjskog područja, što bi rezultiralo padom grada Siska te otvorenim putem za bombardiranje grada Zagreba i ostvarenje određenog dijela cilja projekta „Velike Srbije“. Borbe za sunjski mostobran započele su minobacačkim napadom na Sunju 27. srpnja 1991. godine. Najžešće borbe za mostobran vođene su od prvog minobacačkog napada do potpisivanja Sarajevskog primirja 2. siječnja 1992. godine. Nakon toga se smanjio intenzitet

borbi, ali su i dalje nastavljene provokacije s neprijateljske strane. Okupirana sela na sunjskom području oslobođena su u VRO-u *Oluja* 6. kolovoza 1995. godine.

Literatura

Bjelajac, M., Žunec, O. (2009). *The war in Croatia 1991-1995*.

Bobetko, J. (1997). *Sve moje bitke*. Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja.

Brleković, Z. (2009). *Sunja i sunjsko bojište u Domovinskom ratu do Sarajevskog primirja*. Hrvatski institut za povijest.

Državni zavod za statistiku. (2024). *Popis stanovništva 1991. godine*. <https://dzs.gov.hr/>

Gajdek, Đ. (n.d.). *Neobjavljena knjiga o Sunji*.

Gajdek, Đ. (2008). *Sisačka bojišnica 1991. - 1995*. Narodna knjižnica i čitaonica Sisak.

Hodalj, V. (1999). *102. brigada Hrvatske vojske u operaciji VIHOR 1991. godine*. Polemos: časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira.

Hrvatska enciklopedija. (2024). *Domovinski rat*.

Međimorec, M. (2004). *Piše Sunja Vukovaru: Istinite priče iz Domovinskog rata*. Naklada Pavičić.

Općina Sunja. (n.d.-a). *O Sunji*. <https://www.sunja.hr/sunjani.html>.

Općina Sunja. (n.d.-b). *Službeni vjesnik 2006*. [Online post].

Puljizević, L. (n.d.-a). *U sjećanju...Sunja*. U sjećanju...Sunja. <https://hrvatski-vojnici.hr/u-sjecanju-sunja/>

Sekulić, M. (2000). *Knin je pao u Beogradu*. Nida Verlag